

СУЧАСНА КОМПАРАТИВІСТИКА І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 81'25:82–6

ПИТАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ В ЕПІСТОЛЯРНІЙ СПАДЩИНІ І. ДЕНИСЮКА, Г. КОЧУРА, В. ЧАБАНЕНКА

С.С. Кіраль, доктор філологічних наук

На підставі періодичних видань, а також архівних матеріалів, зокрема епістолярної спадщини видатного українського вченого-літературознавця, професора І. Денисюка, його листування з В. Рагойшею, Г. Кочуром, В. Чабаненком уперше досліджено історію перекладу збірки «Лірика» М. Богдановича в серії «Перлини світової лірики», що вийшла у київському видавництві «Дніпро» в 1967 році.

Епістолярій, серія, історія літератури, періодика.

Історія підготовки збірки «Лірики» М. Богдановича українською мовою чітко віддзеркалює нелегку, а почасти й драматичну історію мови, книжки, культури обох слов'янських народів – українців та білорусів. Так, В. Рагойша в одному з листів до І. Денисюка оповів, як у Мінську (а такі факти мали місце і в Україні) відбувалося так зване списування старих видань, а насправді знищення «ідеологічно небезпечної» літератури. «Нядаўна прайшло вялікое спісанне кніг», під час якого В. Рагойша зумів «з-пад нажа вырваць некалькі дзiesiąткаў каштоўнейшых кніг», серед яких і твори М. Богдановича. Дивом врятоване видання В. Рагойша, за порадою І. Денисюка, надсилає в Запоріжжя В. Чабаненку. «От уже справджується італійська приказка: мають свою долю книжки. З-під ножа – на Запорозьку Січ! – печально-радісно вигукує І. Денисюк у листі до В. Чабаненка. – Ріжуть книжки й у нас, але більш культурно, бо в облкниготорзі сидить два колишніх наших випускники, тямущі хлопці» [7, 04.12.1964].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Максима Богдановича українською мовою почали перекладати, як зауважує Г. Кочур, невдовзі після появи його творів білоруською мовою [12, с.737]. Відомо, що перші переклади (уривок з оповідання «Музіка») та згадки про нього належать І. Свенціцькому, авторові праці «Відроджене білоруського письменства» (Львів, 1908). Згодом на сторінках часописів «Літературно-науковий вісник», «Червоний шлях», «Гарт», «Плуг» та газети «Рада» було опубліковано поезії М. Богдановича в перекладах М. Драй-Хмари, В. Вдовиченка, М. Шаповала, В. Чугая.

Уперше збірка поезій М. Богдановича “Вінок” у перекладі М. Драй-Хмари, як відомо, побачила світ 1929 року в Києві з його вступним словом та ґрунтовним нарисом “Життя і творчість Максима Багдановіча”, написаним з “братерським почуттям” (І. Дзюба) [3, с. 38]. На жаль, з 1929 й аж до 1966 року твори М. Богдановича в Україні не видавалися. На відзначення 75-ліття з дня народження письменника на сторінках республіканських журналів та обласних газет з’явилися його поезії в перекладах В. Волощука, І. Гнатюка, І. Калинця, В. Лазарука, Р. Лубківського, В. Лучука, Є. Осечкіна, О. Сенатович, І. Стасів (Калинець) та ін. [18, с.415–416]¹.

У контексті української історії перекладів М. Богдановича варто згадати й збірку вибраних віршів поета “Вінок”, яка побачила світ 1996 року в м. Біла Церква на Київщині. В. Іванців, перекладач, автор передмови “Не давайте чужинцями жить!” та приміток, зазначав, що він “прагнув максимально наблизити” це видання до “авторського задуму “Вянка” 1913 року”, а тому “відтворив навіть його зовнішній вигляд – обкладинку” [1].

Найповніше в Україні творча спадщина М. Богдановича (поезії – усього 252 назви, прозові твори, публіцистика, літературно-критичні твори, українознавчі праці та зарубіжне письменство, листи) представлена у книзі “Стратим-Лебідь” (Львів, 2002) [2]. Упорядкував її та зладив ґрунтовну передмову “Білоруський Ікар” відомий український письменник Р. Лубківський.

У 1967 році, сорок п’ять років тому, в культурному житті України та Білорусі відбулася знакова подія: у київському видавництві “Дніпро” в серії “Перлини світової лірики” побачила світ найповніша на той час збірка поезій М. Богдановича (всього 117 творів, наклад – 6000 примірників, редактор М.Д. Томенко). Геніальний білоруський поет, якому, за влучним висловом І. Денисюка, “не довелося бути старим”, вдруге після перекладів М. Драй-Хмари прийшов в Україну. Ініціював підготовку перекладів М. Богдановича українською натовді доцент, а згодом професор Львівського національного університету ім. І. Франка Іван Овксентійович Денисюк (12.12.1924–10.10.2009), видатний український учений-філолог, знавець білоруської літератури. Варто наголосити і на тому, що завдяки І. Денисюкові у грудні 1966 року відбувся вечір з нагоди 75-річчя з дня народження М. Богдановича, який зібрав чимало гостей, у тому числі й білоруських студентів, що навчалися у львівських вузах. На це величне свято до Львова прибули також і гості з Білорусії – письменники М. Хведорович, С. Александрович, А. Вертинський, С. Панизник [10].

¹ В енциклопедії на с. 415–416 неточно вказано прізвище поета-перекладача Ігоря Калинця – Камінець (с. 415), Камінець (с. 416). – С.К.

Мета дослідження – на підставі архівних матеріалів, зокрема епістолярної спадщини видатного українського вченого-літературознавця, професора І. Денисюка, тогочасної періодики дослідити історію перекладу збірки «Лірика» М. Богдановича, яка побачила світ 1967 року у видавництві «Дніпро».

Виклад основного матеріалу. До Білорусії, зосібна до її мови та літератури, І. Денисюк мав особливий пієтет: “У мене завжди є якісь симпатії до білорусів”, а “...білоруська мова (якою добре володів. – С.К.) – “гэта мова з кветак” справді гарна, особливо в поезії, і я люблю цю поезію “жальбы”, збирався колись писати навіть історію білоруської літератури”, – зізнавався у листах до В. Чабаненка [7, 12.11.1964; 07.12.1964], – нині професора і знаного українського перекладача, автора книжки “Мій Богданович” [20]. Загалом у науковій спадщині професора І. Денисюка білорусистика посідає особливе місце, про що свідчать статті й рецензії, вміщені в його чотирьох книжках [4].

Окреслюючи свій “проект” історії білоруської літератури, І. Денисюк зазначав, що ХІХ вік, “такий урожайний на нашому чорноземі, на білоруських пісках ледве проріс невеликими квіточками” [7, 12.11.1964]. Значно щедрішим, – писав В. Чабаненкові, – був початок ХХ віку, коли “...приходять Янка Купала і Якуб Колас, Цьотка і Максим Богдановіч. Люблю особливо останнього” [7, 12.11.1964].

Своїм наміром перекласти М. Богдановича (і не лише його поетичні твори) І. Денисюк ділиться у листі до Михайлини Коцюбинської, небоги відомого письменника, однієї з активних учасниць українського шістдесятництва. Вона підтримала його цікавий задум і порадила у “цій справі безпосередньо” й “не відкладаючи!!!” звернутися до Григорія Кочура – “душі всієї нашої перекладацької справи” [14, грудень 1964]. І вже 24 грудня 1964 року І. Денисюк напише листа Г. Кочурові: “Вельмишановний Григорію Порфіровичу! Писала мені Михайлина Коцюбинська, що Ви – “душа всієї нашої перекладацької справи” і що до Вас можна звертатись ось у якому питанні². Львівські молоді поети – Володимир Лучук, Ігор Калинець, Роман Кудлик та один козак з Запорозжя – Віктор Чабаненко – задумали перекласти Максима Богдановича у зв’язку з його ювілеєм (за два – три роки). Я ж хотів скомпонувати передмову, бо займався білоруською літературою, викладаючи її трохи в університеті. Але Михайлина довідалась од Вас, що якийсь збірник поезії М. Богдановича вже готується. Чи не могли б Ви написати, що це за збірник, де він видається? Чи не могли б наші хлопці пристати до нього? А якщо так, то які поезії вже перекладено або які ще не перекладено? У мене є таке видання

² Слово «справі» виправлено так, як у тексті. – С.К.

цього поета: Максим Багдановіч, Твори. Вершы, апавяданні, нарысы. Выдавецтва Акадэміі навук Беларускай ССР, Мінск, 1957 (590 сторінок) [5].

Насправді, як пісаў Г. Кочур 05.01.1965 року, і адрэсат, і адрэсат “впалі жертвамі недастатковай інфармацыі: мені казалі, што у Ваших моладых поетів ужэ гатові переклады з Багдановіча, а Вам напісалі, што вжэ готуецца збірка”. Г. Кочур такж павідаваў, што у серыі “Перліны сусветнай лірыкі” з білорусів “у першу чэргу мав выйці, звычайна, Багдановіч (крім таго, магчыма Купала і Багушэвіч)” [13, 05.01.1965]. Правда, І. Денісюк вважваў, што “замість астанняго крашчэ б узяті Танка” [5]. Водначас він дэлікатна нагадаў лів’янам, што “кісткам цієї збірки – так мені вважалася – павінні быці переклады М. Драй-Хмари [...]. Переклады гарні. Я колісь за моладу захопываўся Багдановічам, мав двотомнік выдання яго творів, што выпустыв Інбелкульт (на жаль, цэ выдання пропало). Але перекладаў яго трохі тількі на Півночі, 1951 р. (Г. Кочур був рэпрэсаваны, та, на шчастя, залывіўся жывым. – С.К.). Збереглося 5 моіх перекладів, з ных 3 – відсутні у Драй-Хмари (“Десь у хмарах жывуць павукі”, “Лукамі в травах м’якіх” і прастенькі віршык). Та віршів 2 знайдэцца в Паламарчука. Шчэ, прыгадую, адін тріолет колісь умістыў у якомусь журналі 20-х рокаў Чугай” [13, 05.01.1965]. Окрім таго, Г. Кочур запропонуваў “моладым хлопцям” із Денісюковаго гурту “переглянуць збірочку Драй-Хмари – з падвійною мэтою: 1) можа, знайдуть віршы у Багдановіча такі, якіх Драй-Хмара не переклаў; 2) можа, деякі переклады Драй-Хмари не задовольняць іх і вони схочуць пазмагатыся з ным і спробуваты перекласты крашчэ” [13, 05.01.1965]. Зі свого боку Г. Кочур абіцяў взяті перекладацкэ шэфства над “моладым хлопцямі”. У цьому лісты він такж пісаў, што, окрім таго, йому відомі “3 віршы Янка Купалы в перекладі Зерова. Переклады досі не опублікованы” [13, 05.01.1965].

Жартівыво-добродушну настанову Г. Кочура пазмагатыся “моладым хлопцям” із М. Драй-Хмарою шчодо вправнасті перекладів І. Денісюк спрыняў цілком серйозна. Глыбока шануючы свого адрэсанта, він невдовзі тактовно відповісь, што “з Драй-Хмарою лівівські поеты не хочут змагатыся, кажут, што прасто неэтычно: Драй-Хмара рэабілітованы, і добре, колі є нагода яго хоч трохі підняты на світло дэнне. Вони мають рацію” [5, 09.1965].

З перекладамі М. Драй-Хмари І. Денісюк (добродушно называв яго Drei-Wolken, Цвай-Драй-Хмара) був добре абізнаны і взнаваў заслуги шчодо “українізаці” М. Богдановіча. Та разам з тым зауважуваў, што йому не подобаецца “...оте нагінання україньскої мовы до білоруської де-не-де, а то й жывцем взяті білорусызмы” [5, 13.01.1965], саме тому деякі переклады М. Драй-Хмари “прымітив-

ненькі, але точні” [7, січень 1965]. До того ж, писав І. Денисюк, вони “далеко-далеко не дають поняття про багатогранність, культуру поезії М.Багдановіча. От я вчора нарахував ще 300 віршів поза тими, що переклав Драй-Хмара, віршів, часто писаних пізніше, а то й не друкованих у свій час, які, зрозуміло, досконаліші ранніх такого молодого поета, як Максим Богданович” [5, 13.01. 1965]. Отож, щодо “кістяка” майбутньої збірки, то І. Денисюк мав іншу думку.

І. Денисюкові “хотілося ... мати Багдановіча по-українськи якомога повнішого, він перед Україною на те заслужив [курс. Наш. – С.К.]. Мінські “сябри” вельми радіють, що Б[агданові]ч вийде в нас”, – писав Г. Кочурові 9 грудня 1965 р. [5]. Загалом передбачалося “використати й деякі (не всі) давніші переклади Михайла Драй-Хмари” та подавати один вірш у кількох перекладах [20, с. 129]. На жаль, благородні наміри І.Денисюка та його однодумців не лише не справилися, а на певному етапі могли зазнати цілковитого краху, якби не авторитет Г. Кочура. У листі до В.Чабаненка від 20.12.1966 року він сповіщав, що напередодні 50-ї річниці більшовицької жовтневої революції під приводом “нестачі паперу” М.Богдановича “...зовсім викинули з плану. Після мого дуже енергійного втручання його відновили, але вже в скромнішому вигляді” [20, с. 128]. Було скорочено й обсяг вступної статті І. Денисюка.

Епістолярні діалоги І. Денисюка з В. Чабаненком, Г. Кочуром, В. Рагойшею докладно документують чорнову видавничу роботу над підготовкою перекладів. Львівський модератор чергової “українізації” М. Богдановича намагався “організувати гроно молодих талановитих поетів для перекладу співзвучного їхній творчості поета 20 віку”, бо знав і вірив, що оті “молоді таланти”, щиро і глибоко перейняті любов’ю до Білорусії й України, “**мусять кращі дати**” переклади, які “не сміють бути гіршими оригіналу” [7, 20.12.1964].

Особливо показовим у цьому контексті є епістолярний діалог І. Денисюка та В. Чабаненка, одного з активних перекладачів М. Богдановича. Вперше вони зустрілися 1964 року на Шевченківській конференції в Черкасах. І. Денисюка зацікавило те, що В.Чабаненко, запорізький аспірант-мовознавець, не лише захоплюється поезією, а й сам пише, пробує себе в перекладі. Схвально оцінивши поезії та переклади, невдовзі надіслані “запорожцем”, І. Денисюк для остаточного утвердження своєї думки дав їх професорові М. Рудницькому, “незвичайно гострому критикові”, який “рідко коли кого хвалить”. Після їх уважного прочитання з олівцем у руках, “придираючись до слів”, професор констатував: “Переклад добрий! Талант є! Про інші вірші сказав: “Щось є, але форма ще не вироблена”. Ну, це як на Рудницького, то похвала незвичайна.

Як бачиш, Вікторе Кушугуме, – жартував І. Денисюк, – Тебе визнав сам Мефістофель!!! (так позаочі львів'яни називали професора М. Рудницького. – С.К.). Вже ж він зуби з'їв на поезії... Але не зазнавайся. Я до такого висновку й сам прийшов, але що моя похвала для Тебе значить... *Є в тебе поетичне бачення світу, незвичайна тонкість почувань, ліричні серпанки настроїв, щира ніжність – все те, що йде з "цвіту душі", з "іскри Божої" – те, чого не вивчиш...*" [курс. наш. – С.К.] [7].

У цій характеристиці В. Чабаненка сфокусовано власне ті критерії, за якими І. Денисюк і добирав перекладачів. Вони, на його тверде переконання, мали б "...якнайглибше проникнути в душу Богдановича, у якій є щось від поліських озер та шуму сосон..." та відтворити "дух і ритм Богдановича", бо "це – головне" [7, лютий 1965]. І. Денисюк радів кожному вдалому перекладові, кожній вдалій знахідці щодо їх самобутнього мовного оформлення, зокрема, йому імпував переклад "Зміїного царя" І. Калинця. У листі до В. Рагойші від 19.06.1965 р. він радісно сповіщає, що "львівські хлопці переклали вже Богдановича, *переклали гарно* (курс. наш. – С.К.), але ще зберемося всі разом та будемо ще шліфувати переклади. Твоя порада перекласти й статті Б[огданович]а про українську літературу дуже доречна" [7].

Одержавши від В. Чабаненка чергову "порцію" перекладів, І. Денисюк, незважаючи на хворобу (грипував, до того ж, на нозі відкрилася фронтова рана), тут же, лежачи в ліжку, відписує своєму адресатові: "Спасибі за нові переклади! Ці здаються мені ще кращими, і я до них не можу придертися, хоч два з них можу порівняти з оригіналом, бо знаю напам'ять по-білоруськи "Плакало літо" й "Моя душа". Отут бачу, як делікатно й ювелірно тонко ти їх перековував. Замінивши скажімо "зямлю пакідаючи" на "поле покидаючи" чи "на простор" на "вище хмар". Головне, що звукова якість слів збереглася, хоча й інші це слова. А що це зовсім в "дусі" змісту, то цілком не шкодить, навіть поліпшує зміст" [7, 22.03.1965].

Зрозуміло, що не всі переклади, у тому числі й В. Чабаненка, були досконалими, про що І. Денисюк відверто пише у своїх листах-рецензіях, листах-роздумах, листах-настановах, зокрема коли йшлося про вірш М. Богдановича "Погоня". Варто наголосити, що переклад цього твору, як і поезії "Народ, Білоруський Народ!", виконаний М. Драй-Хмарою, не дуже імпував І. Денисюкові. Він вважав, що їх "треба сильніше подати" [5, 09.12.1965].

"Погоня" у перекладі В. Чабаненка також не дуже сподобалася І. Денисюкові. Про це він писав у листі до В. Рагойші від 15.01.1965 р.: "Чабаненко переклав "Погоню" й хотів послати її Тобі, але ж ми не мали військової адреси. Я трохи критикував його переклад за недо-

тримання ритму – не віршового, а ритму “погоні”, який створюють Богдановичеві повтори однотипних синтаксичних одиниць. А також перекладач вжив слово “гній”, невластиве стилю Богдановича” [6].

У докладному листі до В. Чабаненка, в якому, “трохи критикуючи” автора перекладу, І. Денисюк подає цікавий і глибокий мікроаналіз “Погоні” не лише з погляду змісту, поетики, фоніки, а й загалом у контексті національних особливостей білоруської поезії. Зазначаючи, що В.Чабаненко як “вправний і досвідчений” перекладач вміє “корити, нагинати мову до своїх потреб, знаходити якісні еквіваленти й образи, техніка вірша добра, мова багата, думка збережена й загострена”, все ж таки не зумів відтворити високого лету цього твору [7, 07.12.1964].

Зауваження І. Денисюка були слухні й цілком справедливі. Так, наприклад, В. Лучук, згадуючи роботу над підготовкою перекладів М. Богдановича, наголошував, що його твори, у яких тема національної самобутності переважає над загальнолюдськими проблемами, “вимагають від перекладача особливого душевного стану, єдності помислів і почуттів”, адже домогтися “адекватного однозначного художнього прочитання поезій Максима Богдановича” можна лише за умови, коли “співпадуть у всіх параметрах душі обох – поета і перекладача” [17, с. 54]. Тому не випадково, що під час підготовки серії “Перлини світової лірики”, як писав В. Лучук, “була зроблена спроба конкурсного змагання українських інтерпретаторів “Погоні”, велася доскіплива робота над “особливо складними, ключовими” рядками твору, над “мікроструктурою образів” та “макроструктурою задуму”, особливо над перекладом “заклучних акордів “Погоні”. На думку В. Лучука, ці рядки “українською мовою гублять експресивний чар оригіналу з тими уривчастими спонтанними цезурами, що наче забивають, перехоплюють подих” [17, с. 54]. Із поданих перекладів “Погоні”, зроблених В. Чабаненком, Є. Осечкіним, Я. Січевлюком, Р. Лубківським, з урахуванням перекладу М. Драй-Хмари, І. Денисюк як упорядник віддав перевагу Р.Лубківському (в цьому його підтримав і Г. Кочур) [15, 18.07.1965].

В епістолярному діалозі І. Денисюка та В. Чабаненка є чимало цікавих міркувань ученого про особливості української й білоруської мов: “Твій переспів Богдановича прекрасний. Тільки ж жебрак... Це слівце має якийсь такий заряд, що білоруси можуть відчути повний несмак. Інша справа, коли білорус сам би це слово у тексті вжив... Я розумію задум, “ідею” (якщо вже пішло на банальні терміни), але слова інколи мають свій питомий заряд...” [7, 11.04. 1965].

Вихід збірки М. Богдановича в українських перекладах прихильно зустріли як в Білорусії [9; 16; 19], так і в Україні [8; 11]. Так, зокрема, В. Рагойша писав, що М. Богдановичу помилково приписував-

ся вірш “Астри”, який насправді є перекладом із О. Олеся, а тому і не ввійшов до цього видання [19, с. 228]. В. Рагойша, Т. Кобржицька, О. Лойко, В. Коптілов, І. Ільєнко відзначали високу майстерність більшості перекладів, незважаючи на те, що до підготовки видання було залучено понад 20 знаних і початкуючих перекладачів, зокрема Р. Лубківський, І. Гнатюк, В. Лучук, В. Лазарук, І. Калинець, Оксана Сенатович, Є. Осечкін, В. Боровий, М. Василенко, Д. Чередниченко, Л. Череватенко, Д. Паламарчук, Г. Кочур та ін. На думку рецензентів, вони серйозно і творчо підійшли до оригіналів, надзвичайно тонко відчували дух поезії М. Богдановича. Саме на цьому постійно акцентував увагу перекладачів І. Денисюк у своїх епістолах до них та в усних дискусіях.

О. Лойко як рецензент виокремив дуже важливе спостереження І. Денисюка як автора передмови щодо потрактування народних джерел поезії М. Богдановича, для якого фольклор – це поетичний світ душі народу, унікальна форма тисячолітнього відображення його мислення, висока поезія народного світосприйняття. Львівський учений актуалізував думку з цього питання знаного білоруського дослідника І. Замоціна, висловлену ще в 20-х рр. ХХ ст., на жаль, констатує О. Лойко, забуту сучасниками. Не менш важливим було й те, підкреслював поважний білоруський учений, що збірка вийшла у серії “Перлини світової лірики”, і тим самим остаточно розвіяла сумніви деяких дослідників про місце поета не лише в історії білоруської літератури, а й у світовій [16, с. 3]. Варто наголосити, що у цій престижній серії свого часу вийшли твори П. Беранже, Р. Тагора, І. Франка, Лесі Українки, Г. Лорки, Десанки Максимович, Д. Леопарді, П. Верлена, Г. Аполлінера, Д. Байрона, Дж. Кейтса, Е. Верхарна, В. Шекспіра, Й. Шіллера та ін.

О. Лойко звертає увагу і на майстерне художнє оформлення книги, виконане талановитим художником-графіком Ю. Логвином. Як згадує Ю. Логвин, для ілюстрації всіх видань цієї серії було залучено найкращих художників. Окрім М. Богдановича, він здійснив художнє оформлення і збірки поезій Джона Кітса (31.10.1785–23.02.1821), яка побачила світ 1968 року. До речі, доля цього англійського поета чимось подібна до долі М. Богдановича: він теж помер на чужині від сухот, як і білоруський поет, у 26 років, та й визнання обох настало лише після їх смерті.

На наше запитання, як працювалося над книжковими графічними ілюстраціями, Ю. Логвин розповів наступне: “Мені припала до душі творчість цього письменника, з яким знайомився вперше. Саме через творчість М. Богдановича я пізнав білоруську мову та літературу, якою згодом захопився: моїм улюбленим сучасним письменником став В. Биков, знакова постать білоруської літератури. Творчість

М. Богдановича привернула мою увагу до найближчих сусідів, до яких ми, на жаль, дуже рідко заглядаємо і, зрештою, дуже мало їх знаємо”, – справедливо зазначив Ю.Логвин³ [15]. Найбільше враження справив на нього твір “Погоня”, особливо його ритміка та динаміка. Саме цю особливість поезії, наснаженої глибокою любов’ю поета до Білорусі, Ю.Логвин відтворив у зображенні вершників з піднятими мечами, показаними, як підкреслив митець, “своєрідним віялом”. Путь вершників освітлює сонце, символ перемоги і свободи, яке намагається затінити могутній орел.

Підготовлені графічні заставки-ілюстрації до окремих творів, на жаль, не було вміщено у книзі. Мистецьки вдало, про що із захопленням писав і О. Лойко [16, с.3], створено художником і графічний портрет М. Богдановича, зображений на фоні вершників з мечами та квітки льону як поетичного символу Білорусі. Наснажений сильними емоціями поезії М. Богдановича, подивований його людською долею, Ю. Логвин головну увагу зосередив на вражаючому читача погляді поета. На жаль, ці роботи українського майстра чомусь не вміщені у статті про Ю.Г. Логвина в енциклопедії “Максім Багдановіч” [18, с. 317, с. 391–393]. Робота Ю.Логвина як художника-графіка, зокрема, суперобкладинка книги, сподобалася й І.Денисюкові, про що писав Г. Кочурові у листі від 10.02.1967 року [5].

Отож, заслуга І. Денисюка щодо “українізації” М. Богдановича ваговата, бо, готуючи це видання, він прагнув, аби в українського читача *“перед очима був образ чистого, святого, високого й такого дорогого, рідного Максима, яким малює його батько* (курс. наш. – С.К.). [...] Коли чую звук його імені, уявляю завжди блакитне море, кімнату “ля сіняй бухты” і всіма забутого, самотнього юнака, що помирає... Помирає якимось гордо, без жалів, без сліз, без злості на людей, що залишили його, – помирає і ... тішитися: “Не сам я, а з книгай з кнігарні пана Мартына Кухты” – з самотнім скарбом, з томиком поезії – з живим серцем, що не вмре, а вічно битиметься для людей... Помирає з надією: “Білорусь, твій народ дочекається світлого дня...”. *Я хотів би*, – писав І. Денисюк у листі до В.Чабаненка від 20.01.1965 р., – *щоб до Тебе прийшов Максим живий, коли будеш перекладати його поезію* (курс. наш. – С.К.), тому посилаю книжку, а в ній мужніми рядками написану рукою батька його біографію – її переказати ніхто не годен...” [7].

У цих мудрих наставляннях українського вченого І. Денисюка відбито не лише вимоги до перекладу як виду творчої діяльності – у них пульсує глибока любов до білоруського народу, його культури загалом, до конкретної людини (оте щемливо-болісне, майже бать-

³ Спогади Юрія Григоровича Логвина записані нами 20.10.2012 року. – С.К.

ківське означення – “рідний Максим”, “Максим живий”), і зокрема до М. Богдановича як геніального речника національної ідеї, до М. Богдановича як справжнього патріота, який щиро вірив у світлу будучину свого народу, його неповторної мови та рідної Білорусі.

Висновки та перспективи подальших досліджень.. Маємо всі підстави стверджувати, що І. Денисюк, учень видатного академіка-літературознавця М. Возняка та слухач лекцій І. Свенціцького, фундатора славістичних досліджень, гідно вписав свої сторінки в історію української білорусистики й продовжив її славні традиції, започатковані свого часу І. Франком, І. Свенціцьким, В. Щуратом, В. Гнатюком, М. Возняком, І. Крип'якевичем та іншими видатними львівськими дослідниками й письменниками.

В архіві І. Денисюка збереглися листи білоруських письменників та вчених, зокрема О. Лойки, В. Рагойші, А. Траяновського, І. Науменка, Т. Кобрицької та ін., які розкривають багатоаспектність його білорусистики, вивчення якої збагатить дослідження про українсько-білоруські літературно-громадські та наукові контакти, зокрема про творчість П. Бровки, М. Богдановича, Ф. Богушевича, З. Бядулі, В. Короткевича, Я. Купали, Я. Коласа, Р. Няхая, М. Танка, А. Цьотки та ін.

Список літератури

1. Богданович М. А. Вінок : Кн. вибр. віршів / М. А. Богданович ; пер. з білорус. В. Іванців. – Біла Церква : Альм. “Біла Церква”, 1996. – 61 с.
2. Богданович М. А. Стратим-Лебідь : Зібрання творів : Поезія, проза, публіцистика, критика, листи / [упорядкув., передм., приміт. та наук. ред. Р. Лубківського]. – Львів : Світ, 2002. – 404 с
3. Дзюба І. Він хотів “жити, творити на своїй землі с. : фотоіл. – (Ad fontes). – Кн. в суперобкл. ...” / І. Дзюба // Драй-Хмара М. П. Вибране [упоряд. Д. Паламарчука, Г. Кочура; передм. І. Дзюби]. – К. : Дніпро, 1989. – 542 с.
4. Денисюк І. Літературознавчі та фольклористичні праці : У 3 т., 4-ох кн. – Львів : [У надзаг. : Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка] / І. Денисюк. – Львів, 2005. – Т.1 : Літературознавчі дослідження. – Кн. 1. – 432 с. ; Кн. 2 : Літературознавчі дослідження. – 486 с. ; Т.2 : Франкознавчі дослідження. – 528 с. ; Т.3 : Фольклористичні дослідження. – 404 с.
5. Денисюк І. Листи до Григорія Кочура, 1964–1967 рр. / І. Денисюк // Архів Г.П. Кочура, музей Григорія Кочура в Ірпені⁴.
6. Денисюк І. Листи до В'ячеслава Рагойші, 1964–2008 рр. / І. Денисюк // Домашній архів проф. В.П. Рагойші, м. Мінськ⁵.
7. Денисюк І. Листи до Віктора Чабаненка, 1964–2009 рр. // Домашній архів проф. В.А. Чабаненка, м. Запоріжжя.

⁴ Ксерокопії листів І. Денисюка до Г. Кочура люб'язно надали авторові статті родичі Г. Кочура. – С.К.

⁵ У тексті статті вказуємо дату і рік написання листа. – С.К.

8. Ільєнко І. Голос побратима : М. Богданович, Лірика. – К. : Дніпро, 1967 / Іван Ільєнко // Вітчизна. – 1968. – № 9. – С.203–205; його ж: 3 братніх джерел // Україна. – 1968. – № 9. – С. 11.

9. Кобржицкая Т. Богданович на Україні : Максим Богданович Лірика (“Перлини світової лірики”). – К. : Дніпро, 1967 / Т. Кобржицкая // Неман. – 1968. – № 4. – С. 181–183.

10. Колтун В. Білим каменем відзначу... / В. Колтун // За радянську науку. – 1966. – 16 груд. – С. 3.

11. Коптілов В. Слово про Богдановича. Максим Богданович. Лірика. – К. : Дніпро, 1967 / В. Коптілов // Літ. Україна. – 1968. – № 19 (2509). – 5 берез. – С. 3.

12. Кочур Г.П. Про статтю І. Денисюка “Речник білоруського відродження” / Г.П. Кочур // Кочур Г. Література та переклад : Дослідження. Рецензії. Літературні портрети. Інтерв'ю / упоряд. А. Кочур, М. Кочур; передм. І. Дзюби, Р. Зорівчак. – К. : Смолоскип, 2008. – Т. 2. – С. 736–737.

13. Кочур Г.П. Листи до І. Денисюка, 1965–1967 рр. / Г.Кочур // Домашній архів проф. І.О.Денисюка, м. Львів.

14. Коцюбинська М. Листи до І. Денисюка, 1965–2009 рр. / М. Коцюбинська // Домашній архів проф. І.О. Денисюка, м. Львів.

15. Логвин Ю.Г. Спогади про роботу над ілюстраціями збірки М. Богдановича // Архів автора статті.

16. Лойка А. Вянок сяброўства / А. Лойка // Літ. і мастацтва. – 1968. – 23 студжзенья. – С. 3.

17. Лучук В.І. Дух і буква українських перекладів “Пагоні”, “Санета” і інших поезій Максима Богдановича / В.І. Лучук // Максим Богданович і Україна : Мат-ли і тези доп. VII наук. конф. з питань біл.-укр. літ. та фольк. взаємин. – Суми, 1991. – С. 53–54.

18. Максим Багдановіч : энцыклапедыя / склад. І.У. Саламевіч, М.В. Трус ; рэдкал. : Т.У. Бялова (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2011. – 608 с. : іл.

19. Рагойша В. Любоўю – за любоў / Вячеслаў Рагойша // Польша : Літ.-маст. і грамад.-паліт. часоп. / заснав. – М-ва інфарм. Рэсп. Беларусь. – 1922, снеж. – 1968. – № 4. – С. 227–229.

20. Чабаненко В.А. Мій Богданович [зб. розвідок, перекл., енцикл. ст. і т. ін.] / Віктор Чабаненко ; М-во освіти і науки України, Запоріж. нац. техн. ун-т, каф. заг. і слов'ян. мовознав., наук. лаб. українознав. студій. – Запоріжжя : Б. в., 2007 (Фірма “Стак і К°”). – 149 с. – Бібліогр. : с. 137–144.

На основани периодических изданий, а также архивных материалов, в частности, эпистолярного наследия выдающегося украинского ученого-литературоведа, профессора И. Денисюка, его переписки с В. Рагойшей, Г. Кочуром, В. Чабаненком впервые исследована история перевода сборника «Лірика» М. Богдановича в серии «Жемчужины мировой лирики», который вышел в киевском издательстве «Дніпро» в 1967 году.

Епистолярій, серія, історія літератури, періодика.

The history of the Ukrainian edition article of a collection of works "Liryka" by M. Bogdanovich in the series of «Pearls of world lyric poetry», that was printed in a publishing house «Dnepr» in Kyiv in 1967, is firstly researched in this article on the basis of magazines, and also archived materials, in particular, epistolary inheritance of the prominent Ukrainian literary scientist-critic, professor I. Denisyuk, his correspondence with V. Ragoysa, G. Kochur, V. Chabanenko.

Epistolary, series, history of literature, periodicals.

УДК 81'25: 340.113

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ

Г.І. Сидорук, кандидат філологічних наук

Досліджено прийоми перекладу англійської правової термінології. Проблема дослідження пов'язана зі специфікою юридичного перекладу, який передбачає використання спеціальної літератури з галузі права.

Термін, терміносполука, еквівалент, юридичний переклад, транскрибування, калькування.

Розвиток різних галузей науки і техніки зумовлює виникнення значної кількості термінів, переважно більшість з яких становить фахова та спеціалізована лексика. Саме тому лінгвісти надають особливого значення дослідженню термінів різних галузей і спеціальностей.

Аналіз останніх досліджень ті публікацій. Проблемою пошуку та систематизації шляхів і способів перекладу юридичної термінології займалось багато вчених-дослідників, серед них І.В. Арнольд, Л.А. Капанадзе, В.І. Карабан, В.Н. Комісаров, В.Д. Табанаква, О.В. Федоров. Однак у вітчизняній і зарубіжній лінгвістиці все ще відсутній комплексний аналіз прийомів перекладу правової термінології з англійської мови на українську. Окрім того, дослідницький інтерес до вивчення лексикології та перекладознавства все зростає. Саме цим зумовлена актуальність дослідження.

Мета дослідження – систематизація шляхів і способів перекладу юридичних термінів та визначення їх структурно-семантичних особливостей.